

TOPONIMIA COMĂNEȘTEANĂ ÎNTR-UN RIGOR ȘI ISTORIE ORALĂ CU CARACTER REGIONAL

Constantin ȚĂRANU¹

ABSTRACT: *The toponymy of the town Comanesti between rigor and the oral history with regional character is thought to be a thorough completion and organization, especially at the level of the local secondary toponymy known by the author, of Comănești toponymy.*

The essay lies at the direct contact between the scientific information and the popular toponymies transfigured and explained by an oral history. It would be ideal that the analysed theme to be taught interdisciplinary at school so that to have a complete and accesible monography. For comprised information, the paper contains charts, anexes and auxiliaries.

KEYWORDS: toponymy, criteria for classification, local history, knowledge, itineraries, legends, hydronyms, onomastics

Încercarea se constituie într-o aprofundare, completare și sistematizare, mai ales la nivelul toponimiei secundare locală cunoscută în mod direct de autor a toponimiei comăneștene.

Eseul se află la contactul nemijlocit dintre informații științifice și toponimii populare transfigurate și explicate de o istorie orală. Ar fi ideal, ca tema pusă în discuție, să fie tratată inter-disciplinar la nivelul catedrelor din școli pentru a realiza o monografie completă și accesibilă. Pentru comprimarea informațiilor lucrarea conține tabele, anexe și auxiliare.

Studierea toponimiei locale a fost o preocupare mai atentă în ultimii ani din partea unor intelectuali de cele mai diverse specialități. Încercarea noastră de astăzi se bazează pe sistematizarea și aducerea la zi a tuturor denumirilor locale ținând cont de condițiile specifice zonei.

În raport cu dezvoltarea economică și intelectuală se poate ajunge la concluzii pertinente care țin seama, pe o parte, de criticile și neajunsurile actualelor concepții de abordare, iar pe de altă parte, de nivelul cunoștințelor obținute în acest domeniu. Nu ne propunem să tragem concluzii definitive și nici să epuizăm perspectivele unor alte încercări, din punctul

---

¹ Profesor pensionar, Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika” Comănești, județul Bacău.

nostru de vedere, mai apropiate de natura obiectului Limba romană pe diferite trepte de cunoaștere.

S-a demonstrat de către specialiști că, la nivelul vocabularului, limba romană este alcătuită din elemente autohtone, latine, slave și alte origini maghiare, turce, cumane, etc. Enumerarea resurselor face parte din componenta limbii noastre, dar nu constituie definiția ei. Considerăm că studierea limbii nu se oprește la nivelul limbajului standard, ci prin extinderea cunoștințelor lingvistice, istorice, geografice, etnografice și a posibilităților actuale din domeniul comunicării în masă, se deschid noi orizonturi de studiere a fenomenului.

Numai prin eforturi și preocupări permanente se poate ajunge la stăpânirea unui limbaj care să includă gramatica internă a individului capabil de analiză și sinteză, adesea, sui-generis, a propriei demonstrații.

La acest nivel se ajunge după parcurgerea nivelelor de școlarizare primară, gimnazială, liceală și superioară fiind capabil de aprofundare a variantelor stilistice ale limbii actuale. În observarea și studierea denumirilor toponimice locale în special am apelat la domeniul *teoriei limbii* în care deosebim *logica formală* și *logica genetică*, ca puncte de plecare. Din prima categorie învățăm că operația numită *descriere* definește și enumeră trăsăturile unui obiect, fenomen sau topos și a doua metodă, diferită de prima, prin care se intră în esența obiectului de studiat prin rigoare dar și prin intuiție. Am apelat la medierea dintre cele două teorii ale cunoașterii și vom încerca să clarificăm unele etimonuri genealogice. Aceste lămuriri oferă noi orizonturi de cercetare multiculturală la nivelul catedrelor din oraș, în mod special la nivelul Colegiului și în susținerea lucrărilor de grad. Unele capcane le întâlnim și în cazul contradicțiilor privind structura vocabularului și originea acestuia.

Una din metodele cele mai facile ar fi cea bazată pe statistici a doctorului Cihac de la Iași care demonstra ponderea elementului slavon de $\frac{2}{5}$ față de $\frac{1}{5}$ cel latin. Din cei 160 de termeni înregistrați s-ar desprinde următoarele date: 64 sunt slave, 32 latine și 64 de alte origini. Lingvistica a contrazis metoda statistică prin teoria valorilor și a circulației cuvintelor care stabilesc direcții juste, pornind de la fondul principal prin utilizarea frecventă și capacitatea de a forma derivate. Urmează cele slavone, cumane, maghiare care au, la rândul lor, și ele termeni în fondul principal. În zilele noastre am urmărit dispute aprinse la nivelul genezei poporului român și a limbii

române, mai ales la nivelul moștenirii autohtone nu numai la aspectul limbii. După părerea noastră modestă se impune o studiere mai aplicată asupra populației viețuitoare pe aceste meleaguri, îndeosebi asupra păstoritului și a civilizației lemnului. La nivelul toponimiei locale toposurile se schimbă des.

Zona extinsă a localității Comănești cuprinde termeni din domeniul toponimiei, antroponimiei, hidronimiei dintre cei mai plastici și diverși care demonstrează încă odată capacitatea creatoare a locuitorilor. Am înregistrat peste 160 de termeni, unii de mare rezonanță și cunoaștere, alții cu semnificații minore sau cu totul ieșite din peisaj.

Enumerăm o primă categorie de termeni cu o sonoritate originală pe câteva domenii:

- toponime locale componente ale localității Comănești, Lăloaia, Leorda, Șupan, Șipoteni, Vermești, Lunca de Jos, Podei, Padina, Zăvoi.

- hidronime

- a) majore: Trotuș, Asău, Ciobănuș, Șupan, Urminiș;

- b) minore: Pârâul Sec, Pârâul Lăloaia, Păvăloaia, Tisa, Șupănel, Chiricel, Chivoaia, Agachi, Adânc.

- nume de munți, dealuri, muncele, poiene:

- a) majore: Lapoș, Muieruș (Măgheruș), Păvăloaia, Caraban, Chiricel, Goanța, Dealul Comăneștilor, Goanța, Crăciunești, Galion.

- b) minore: Tomița, Lupărie, Prochiș, Chiciorul Chetrei, Chiciorul Chiței, Rafira, Parteneie, Fata lui Barbu, Plaiul Mănăstirii, Poiana Blegii, Poiana Scâncii, Poiana Pricului, Poiana lui Mocanu, Coasta Luminii, Poarta Chiricelului.

Alte denumiri care pot fi explicate prin istoria locală: Cărarea lui Cruceanu, Podul de Piatra, Drumul de Piatră, Cărarea de Vanătoare, La Furnică, la Ardeleni, Curpășeni, Groapa Puțului, Groapa lui Buzenchi, Groapa Ciubotarului, Colpoșeni.

Minele: Galion, Filigeni, Leorda, Asău, Rafira, Lumina, Scăricica, Livadă, Trotuș, Plaiul Mănăstirii.

Din termenii înregistrați mai mult de 40% au apărut în ultimii 70–80 de ani prin dezvoltarea economică și diversificarea preocupărilor: minerit, forestier, petrolifer, construcții, energeticieni, sănătate, învățământ.

O sinteză taxonomică a toponimiei și hidronimiei locale ar avea în vedere următoarele criterii de clasificare:

- a) Criteriul etimologic ce cuprinde numeroase etimonuri.

– de origine latină: Comănești, Vermești, Leorda, Trotuș, Șipoteni, Lăloaia, Lunca de Jos, Cetățuia, (Padina) etc;

– de origine slavă: Chiricel, Bogma, Zăvoi, Bardaca, Nemira, Tarnița;

– de origine maghiară: Lapoș, Măgheruș, Prochiș, Urminiș;

– de origine multiplă: Comănești, Goanța, Șupan, Carabanu.

b) Criteriul așezării geografice:

– intravilan: Comănești, Leorda, Lăloaia, Șupan, Șipoteni;

– extravilan: Vermești, Podei, Padina;

– stânga Trotușului: Leorda, Zăvoi, Vermești;

– dreapta Trotușului: Șipoteni-Lăloaia, Șupan, Lunca de Jos;

– la est-vest: Șipoteni-Sub-Lăloaia, Ciobanuș;

– la sud-nord: Podei, Padina-Leorda, Dealul Comăneștilor.

c) Criteriul frecvenței întrebuințărilor (fond principal și fond secundar)

Fondul principal: Comănești, Trotuș, Leorda, Lăloaia, Șupan, Zăvoi, Șipoteni.

Fond secundar: Galion, Goanța, Chiricel, Caraban, Lapoș, Livada, Fâștea, Plaiul Mănăstirii, Scăricica, Podul de Piatra.

d) Criteriul vechimii și ieșirii din uz

– denumiri foarte vechi: Trotuș, Comănești, Leorda, Șupan, Ciobănuș, Asău;

– denumiri intrate mai recent: Rafira, Asău, Lumina, Scăricica, R.A.L, C.P.L.

– ieșite din circulație odată cu dispariția obiectului denumit: Crucea Rușilor, La Funicular, La Aeraj, Cărarea lui Cruceanu, Ciotărie, La Compresor, Halda Rafira, Bardaca, La Cabană, etc.

e) Criteriul profesiilor și preocupărilor locale:

– minerit(peste 30): Golian, Livadă, Asău, La Hegnă, La Funicular;

– petrolier: La Schelă, La Sondă, Șupan, Fâștea;

– păstorit(stâna): La Damian, La Ciocan, La Șilochi, La Ghebuț, La Măgelaru, La Ciobanică;

– morărit: La Budacă, La Măcănașu, La Cristea, La Șipoteni.

f) Criteriul literar-estetic sau regional-moldovenesc:

Galion, Șupan, Goanța, Trotuș, Asău, Comănești, Vermești, Leorda; Lăloaia, Chiciorul Chetrei, Chiciorul Chiței, Gheboiaia, Fundoiaia, Ploștina(Fundoiaia), Puțul cu mortăciuni, Puțul orb.

Observațiile și încercarea de față pot fi încadrate între limitele cerințelor științifice și cele de istorie locală. În vederea începerii unei istorii

orale pe diverse teme, evenimente și explicații orale. Prezentăm trei exemple toponimice:

Drumul Rușilor, popular „Șușaua Rușilor” este o lucrare amplă din primul război mondial ca drum strategic ce începea din zona Rafira și continua până la punctul Lapoș (Muieruș).

Construită de ruși, chinezi și romani șoseaua era construită din pavele de lemn. Avea numeroase poduri care au rezistat până prin anii ‘60 sau ‘70. Segmente conservate mai pot fi observate și în zilele noastre. Date mai precise sunt tratate de istoricul Constantin Ciocan în „monografia Orașului Comănești”.

Cărarea lui Cruceanu străbătea traseul Lăloaia (Rafira) până la Livada prin pădure și poieni. Traseul era străbătut aproape zilnic de moș Cruceanu care îngrijea cerbii din punctul La Livadă. Fragmente din acest traseu pot fi regăsite pe câteva sute de metri.

Crucea Rușilor, denumire pentru un lac de câteva sute de hectare, marcat câteva decenii de o cruce sub care odihnesc 16 soldați ruși executați după o judecare sumară la care a asistat bunicul meu dinspre mama. Crucea se afla la 75 de metri de capătul străzii Carabanu și a rezistat până în anii ‘50–’60. A rămas denumirea chiar dacă cei executați se află sub un strat de 10 metri de aluviuni în urma alunecărilor de teren din anii ‘70–’72.

Câteva concluzii și sugestii ne-am permite în redarea tratării științifice și monografice a zonei Comănești, integrate perfect în zona Văii Trotușului în general și în Valea Muntelui în special. Surprize pot apărea la nivelul substratului autohton, dacic.

Se cer să se întocmească hărți cu poziționarea toponimică, cu trasee turistice bazate pe drumeții. Regretăm că după ‘89 nici autoritățile locale și nici cetățenii nu au avut în vedere păstrarea unor construcții feroviare industriale miniere sau forestiere care ar fi stopat adepții calculatorului în favoarea unei vieți pline de mișcare în locurile nemaipomenite prezente prin nume în acest scurt studiu.